

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету суспільних наук
проф., д.політ.н. Остапець Ю.О.
« _____ » _____ 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЧНА ФІЛОСОФІЯ І ЕКОГУМАНІЗМ

Рівень вищої освіти *Другий (магістерський)*

Галузь знань *03 Гуманітарні науки*

Спеціальність *033 Філософія*

Освітня програма *Філософія*

Статус дисципліни *Обов'язкова*

Мова навчання *Українська*

Ужгород 2019 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Екологічна філософія і екогуманізм» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 033 Філософія, освітньої програми Філософія.

Розробники: доц., к.філос.н. Матвієнко О.І.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри філософії протокол № 11 від «26» червня 2019 р.

Завідувач кафедри філософії _____ доц.,к.філос.н Левкулич В.В.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук протокол № ____ від «____» _____ 2019 р.

Голова науково-методичної комісії _____ доц.,к.іст.н. Стряпко І.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	1-й	1-й
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання:	1-й	1-й
аудиторних – 2	Лекції:	
самостійної роботи студента – 5	20 год.	14 год.
	Практичні (семінарські):	
	26 год.	-год.
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	0 год.	год.
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	74 год.	106 год.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Екологічна філософія і екогуманізм» є підвищення екологічної грамотності та формування екологічної свідомості й екологічного мислення здобувачів, втілення системних уявлень про тісні зв'язки в системі відношень “людина-світ” у діяльність майбутніх спеціалістів.

Подолання екологічної кризи залежить від трансформації способу буття людей. Проблеми екогуманізму, екології, екополітики, біоетики складають значну частину нових перспективних напрямків досліджень – глобалістики та практичної філософії. Відповіді на питання, які стоять перед екологічною філософією, стосуються кожного члена суспільства. Від нинішнього покоління залежить науковий і філософський пошук нових засад діяльності людини в природі, відповідальність за збереження довкілля.

Молоді спеціалісти повинні свідомо оцінювати всі багатосторонні зв'язки між природою, суспільством і людиною, враховувати і прогнозувати віддалені наслідки їх порушення. Вивчення курсу дозволить застосовувати набуті еколого-гуманістичні знання в майбутній професійній діяльності, роботі з інформацією про стан екологічної безпеки, сприятиме вихованню соціально-екологічної культури та поведінки кожного члена суспільства, усвідомленій участі в прийнятті та реалізації рішень щодо впливу на довкілля і запобігання його можливих негативних наслідків.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв'язання задач, так і до розв'язання нетипових задач.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що передбачає самостійність міркувань та умовиводів, навички інтелектуального пошуку, залучення нестандартних смислів, зокрема з іншої предметної області.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей діяльності), що передбачає вміння аргументовано викласти власну експертну позицію, володіння формами публічного мовлення, засобами та стратегіями інтелектуальної полеміки.

ЗК7. Здатність працювати в команді, що передбачає здатність до міжособистісної комунікації, емоційної стабільності, а також вміння долати комунікаційні напруження та конфліктні ситуації.

Фахові компетентності (ФК):

ФК1. Знання теоретичних основ філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук.

ФК2. Володіння спеціалізованими знаннями в межах певної філософської проблематики, системну обізнаність з відповідною спеціальною літературою.

ФК3. Навички фахового сприйняття результатів історико-філософського аналізу та інтерпретації творів, ідей і процесів філософської традиції та використання історико-філософської спадщини в осмисленні та розв'язанні власних дослідницьких проблем.

ФК5. Розуміння зв'язків спеціалізації не лише з іншими напрямками філософського дискурсу, а й з різними інтелектуальними й гуманітарними практиками.

ФК6. Навички застосування аналітичного методу в оцінці сучасних суспільних процесів.

ФК7. Навички критичної роботи з текстами, знання принципів та закономірностей їх інтерпретації, опанування методологією герменевтики.

ФК10. Вміння розробляти соціально-гуманітарні проекти на основі використання

спеціальних філософських методів.

ФК14. Здатність фахово прогнозувати розвиток процесів у соціально-гуманітарних сферах з урахуванням регіонального фактору.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВБ.2.5 Екологічна філософія та екогуманізм викладається в 1 семестрі 1-го року навчання.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Філософія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати теоретичні основи філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук	ПР1
Знати актуальні проблеми сучасної філософської думки та міждисциплінарної сфери філософії	ПР3
Демонструвати спеціалізовані знання в межах певної філософської проблематики, детермінувати системну обізнаність з відповідною спеціальною літературою	ПР4
Розуміти і використовувати методологію та пізнавальні засоби, що властиві обраній філософській спеціальності	ПР9
Розуміти зв'язки філософської спеціальності не лише з іншими напрямками філософського дискурсу, а й з різними інтелектуальними й гуманітарними практиками	ПР10
Здійснювати інтелектуальний пошук, вирішувати як типові так і нестандартні задачі	ПР12
Розробляти пропозиції щодо вирішення актуальних проблем суспільного характеру на регіональному, національному та міжнародному рівнях	ПР 14
Проектувати й аналітично обґрунтовувати цілі та напрямки діяльності, здійснювати її моніторинг.	ПР 17

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами вищої освіти після опанування навчальної дисципліни «Екологічна філософія і екогуманізм»:

Очікувані результати навчання	Шифр ПРН
Знати впливові концепції і стратегії, в межах яких формується проблематика екологічної філософії та екогуманізму.	ПРН 1
Вміти наводити докази єдності людини і довкілля, впливу духовного занепаду людства на розвиток глобальної екологічної кризи.	ПРН 3
Аналізувати риси глобальної екологічної кризи, її причини та можливі шляхи подолання; знати закономірності функціонування соціоекосистем в системі «людина-суспільство-природа», принципи екологічної філософії та екогуманізму.	ПРН4
Знати актуальні проблеми сучасної філософської думки та висвітлювати соціокультурні аспекти та ектичні проблеми екологічної філософії та екогуманізму.	ПРН9
Вміти поєднувати сучасні досягнення філософської думки з іншими інтелектуальними і гуманітарними практиками.	ПРН 10

Вміти вирішувати практичні соціально-гуманітарні задачі з використанням фахових знань та методик в галузі екологічної філософії та екогуманізму.	ПРН 12
Синтезувати наукове знання з сучасним соціогуманітарним дискурсом, популяризувати глобальні проблеми екологічного та соціального характеру.	ПРН 14
Аналізувати сучасні проблеми екосистеми та її вплив на розвиток суспільства, аналізувати напрямки діяльності суспільства в умовах екокризи.	ПРН 17

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання здобувача за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою;

Проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок здобувача, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;

Підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: самостійна робота, стандартизовані тести, реферат, доповідь з презентацією.

Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: контрольна робота. Передбачає розкриття теоретичних питань і розв'язування тестів. Кожне завдання модульної контрольної роботи (2 теоретичні і 3 практичні завдання) оцінюється окремо. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок: теоретична частина – 20 балів (по 10 балів кожне теоретичне питання); практична частина оцінюється в 30 балів – по 10 балів за кожне завдання (разом за контрольну – 50 балів). Підсумкова оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Упродовж семестру проводяться два модульні контролю, обов'язкові для всіх студентів. Модульний контроль (МК) №1 включає навчальний матеріал (теми 1-6), а МК№2 відповідно (теми 7-12), таблиця 2. У цій таблиці наведено також максимальну кількість балів з кожної теми, яку може отримати студент. Після проведення останнього заняття за кожним модулем, відповідно до розкладу, проводиться модульна контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: екзамен.

Результат екзаменаційного контролю визначається як середньоарифметичне значення двох модулів. Якщо студент погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо студент не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає іспит у формі письмової роботи. Максимальна оцінка за письмову роботу на іспиті – 100 балів.

Таблиця 1

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Семінарські заняття	6	12	6	12
Самостійна робота	1	8	1	8
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	2	10	2	10
Есе	2	10	2	10
Реферат	1	5	1	5
Доповідь з презентацією	2	5	2	5
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Модульне контрольне оцінювання (МКО) проводиться в письмовій формі. Завдання для МКО включає два теоретичні питання (кожне оцінюється тах 15 балів) і двадцять тестових завдань (тах 20 балів). **Максимальна кількість балів за МКО – 50.**

Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100 (таб. 2).

Таблиця 2

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

T1	T2	T3	T4	T5	T6	Сума	Модульна контрольна робота
8	8	8	8	8	10	50	50
Разом за модуль 1							100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

T7	T8	T9	T10	T11	T12	Сума	Модульна контрольна робота
8	8	8	8	8	10	50	
Разом за модуль 2							100
Модульний контроль							100
Підсумкове оцінювання (екзамен)							100

Допуск здобувача до підсумкового контролю знань здійснюється відповідно до діючих в університеті положень.

Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у відповідності розкладу екзаменаційної сесії, в комплексній (або усній) формі.

Підсумковий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним цією робочою навчальною програмою у повному обсязі. До екзаменаційного білету включено три теоретичні питання.

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів. Бали, отримані студентом конвертуються в підсумкову оцінку з дисципліни у відповідності до шкали оцінювання (таблиця 3).

Таблиця 3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни, є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- характер відповідей на поставлені питання (вичерпність, чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння оперувати фаховою інформацією, і насамперед визначеною обсягом програми цієї навчальної дисципліни;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; здатність формулювати власні аналітичні висновки та оцінки різних аспектів предмету вивчення цієї дисципліни.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Людина і природа: філософсько-екологічний вимір.

Тема 1. Основні методологічні аспекти екологічної філософії та екогуманізму.

Вступ до курсу. Предмет і завдання. Сучасна екологічна філософія та екогуманізм як інтегративна наука. Проблематика та основні поняття екологічної філософії. Об'єкт, предмет, методи, основні етапи розвитку. Екологічна філософія та екогуманізм як наука та її роль у сучасному суспільстві. Становлення теоретичних основ екологічної філософії. Г.І. Швєбс про нову екологічну політику. Екологічна філософія і екогуманізм як науково-філософський вектор, який необхідно "вмонтувати" у свідомість сучасної людини, аби уникнути її деградації і деградації самої цивілізації. Важливість визначення екологічної філософії і екогуманізму як дисципліни, що формує в сучасної людини усвідомлення того, що в основі людського життя повинні лежати принцип екологічного імперативу та верховенство світоглядно-екологічних цінностей. Екогуманізм як нова філософія життя.

Тема 2. Взаємодія суспільства та природи в їхньому історичному розвитку.

Особливості взаємодії суспільства та природи в сучасних умовах. Принципи взаємодії суспільства та природи. Роль філософії у структурі сучасного знання. Категорії філософії та природничих наук. Науково-філософський аспект проблеми взаємодії суспільства і природи. Філософія – основа світогляду. В.Вернадський і його уявлення про науковий світогляд. Екологізація наукового знання – як форма синтезу результатів досліджень. Збалансований розвиток – новий етап взаємодії суспільства та природи. Соціум як унікальний феномен у світовому просторі. Принцип соціально-історичного еволюціонізму. Концепція природознавчого космізму.

Тема 3. Природа як об'єкт пізнання. Відношення „Людина – природа” та його форми.

Діалектика пізнавального освоєння природи. Емпіричне, теоретичне і методичне як основні щаблі пізнавального освоєння природи. Факт, проблема, гіпотеза, теорія, наукове відкриття – форми пізнання природи. Діалектика як метод побудови (викладу) системи науково-теоретичного знання про природу.

Практичне відношення людини до природи та його риси. Теоретичне (пізнавальне) відношення людини до природи та його риси. Поняттєво-діалектичне як синтез практичного і теоретичного відношень людини до природи. Людина як об'єкт досліджень, об'єкт пізнання і самопізнання. Людина як частина природи та її протилежність. Людина як об'єкт дослідження і як засіб управління й суб'єкт діяльності. Діяльнісний підхід. Історичні етапи розвитку взаємин людини та природи. Вплив довкілля на людину. Біосфера як область взаємодії суспільства та природи.

Тема 4. Проблема майбутнього системи «суспільство-природа» в теоріях суспільного розвитку.

Природа як сукупність об'єктивних умов існування людства. Людство і середовище його існування. Довкілля природне і антропогенне. Роль природного довкілля у формуванні етносу. Проблема екологічного етогенезу у філософії (Л.М.Гумільов, Л.І. Мечников). Народна екологічна культура. Антеїзм українського народу.

Футурологічні концепції екологічного напрямку (мальтузіанство, неомальтузіанство, екоалармізм, технооптимістична течія). Російський космізм. Ідеї видатних діячів російського космізму: В.Ф.Одоєвського, В.В.Доку чаєва, М.І.Умова, М.Ф.Федорова, К.Е.Ціолковського, М.Г.Холодного, О.Л.Чижевського. Антропологічна криза на зламі тисячоліть. Екологічний контекст фундаментальних проблем людства. Актуальність формування екологічної компетентності, екологічної свідомості людини XXI століття.

Тема 5. Природа як цінність. Етичні засади ставлення людини до природи.

Екологічна і глобальна етика. Біологічна етика в системі практичної філософії. Агресивно-споживчий та любовно-творчий типи особистості. Принципи нового гуманізму” (А. Печчеї). “Благоговіння перед життям” (А.Швейцер). Погляди Р.Атфілда, М.О.Бердяєва, Е.Калленбаха, Д.Чираса, Б.Коммонера, Ролстона III Холмса, А.Гора та ін. Олдо Леопольд: концепція етики Землі. «Біосферна етика» Ф.Я.Шипунова. Справедливість як рівність поколінь (Дж.Ролз).

Дискусія між антропоцентризмом та натуралізмом - вихід на проблему моральності. Моральний аспект взаємовідносин людини і природи. Природа як цінність. Антропоцентризм та біоцентризм. Проблема моральності в системі дискусії між антропоцентризмом і натуралізмом. На перетині між раціоналістичною регламентацією та ірраціональністю етичних переконань. Моральнісне ставлення до природного світу як визначний фактор розвинутої екологічної свідомості. Термін “біологічна етика”. Моральний вибір як серцевина етичної свідомості. Моральний вибір – це не одноразовий акт, а процес перманентний. Моральний вибір – це постійний пошук, сумніви, вічна боротьба з людиною собою. Моральність і прагнення до морального вдосконалення як необхідна умова для досягнення істини та добра у філософській традиції.

Тема 6. Філософсько-світоглядні аспекти екологічної свідомості, виховання і культури.

Екологічна освіта та виховання. Екологічна філософія. Інтеграція природничо-наукового та соціогуманітарного знання в формуванні екологічної свідомості. Концептуальні засади сучасного екологізму. Принципи екологічної освіти та виховання. Екологічна свідомість та екологічна культура. Екологічне мистецтво. Система екологічної освіти та екологічного виховання. Значення і роль екологічної компоненти в загальноосвітній процес. Вплив науки на формування свідомості через освітній процес. Екологічна освіта покликана формувати нове світобачення та новий спосіб життя людини третього тисячоліття, що включає в себе засади як раціонального природокористування, так і ефективної соціальної практики в самому широкому розумінні цього терміну. Екологічна освіта: спрямування на асиміляцію й “переживання”. Завдання екологічної освіти. Завдання формування екологічної свідомості: генетичний зв’язок людини зі світом. Екологізація освіти. Синтез соціальних, природних та духовних факторів у сучасному житті людини. Формування екологічної свідомості. Необхідність створення науково-філософського підґрунтя (інтегрування в єдине концептуальне ціле здобутків природничонаукового та соціогуманітарного знання) для створення ефективних екологічних стратегій. Нова екологічна парадигма. Антропоморфна специфіка екологічного знання, де важливою є не просто інформація про стан навколишнього середовища, а й асиміляція екологічних істин індивідом. Нове бачення сутності пізнавального процесу. Актуалізація концепції “живого знання”, “нового натуралізму”, герменевтичного протиставлення знання й розуміння.

Модуль 2. Історико-філософські концепції сприйняття людиною природи та проблема вирішення екологічних проблем на сучасному етапі

Тема 7. Концепція ноосфери та її сучасний розвиток.

Вчення В.І.Вернадського про біосферу. Біосфера – глобальна екосистема. Антропогенний вплив на біосферу. Єдність живого і довкілля як онтологічна засада вчення про біосферу. Роль живої речовини у формуванні біосфери. Походження й еволюція біосфери. Людська діяльність як геологічна сила і чинник екологічних проблем К. Мак -Люен про “Глобальне селище”. Тейяр де Шарден “Феномен людини”. Ноосфера як “мисляча оболонка Землі”. Концепція ноосфери та її сучасний розвиток. В.І.Вернадський, М.М. Моїсеєв, А.Л. Яншин, М.Ф. Реймерс про ноосферу. Концепція Геї-Землі (Дж.Лавлок, Л.Маргуліс).

Тема 8. Антропоцентризм і біоцентризм. Антропоцентризм (людиноцентризм) як фундаментальний світоглядний орієнтир людського роду, переконання, що саме людина є центром і вищою метою світобудови. Всесвіт створений саме для людини і всі його фрагменти й процеси налаштовані для задоволення її потреб. Людство перед альтернативою: змінитися чи зникнути. Людина та ідея споживання та володіння. Біоцентризм як сприйняття усіх живих істот, усіх фрагментів системи Земля як таких, що мають цінність самі по собі незалежно від людських інтересів. Представники біоцентризму: ми живемо у світі взаємозалежних, конкуруючих один з одним організмів; наші моральні і політичні ідеали не можуть обмежуватися інтересами суспільства, яке мусить, нарешті, усвідомити проблему своєї відповідальності перед тваринами і рослинами.; не слід до людського суспільства застосовувати один спосіб пояснення, а до “недолюдського” – інший. Все, що існує в природі, має свою цінність і право на існування [Вернадский В.И. Размышления натуралиста].

Тема 9. Екоцентризм, натуралізм і етика живого.

О. Леопольд — основоположник екоцентризму. О.Леопольд про необхідність поширення морально-екологічних принципів від окремих живих істот до екосистем. Уявлення про планету не як сировинну комору, а живе утворення. Натуралізм і екологічна культура: наголос на органічному поєднанні людини з природою й безпосередньо виходить на проблеми формування духовного світу людини, на комплекс проблем, які були раніше виключно компетенцією етики та естетики.

Етика живого як різновид натуралістичного фундаментального напрямку, ставка на природничі науки. Представники фундаментального напрямку етики: мораль як фундаментальна властивість живого; прагнення осмислення життя як природно-історичного феномену. Виведення моральнісного контексту з ідеї боротьби зі смертю.

Тема 10. Екологічна криза та шляхи її подолання.

Соціокультурні аспекти екологічної кризи. Філософія екологічної кризи. Причини розвитку екологічної кризи. Релігійні та культурні причини екологічної кризи. Феномен природокористування та екологічна свідомість. Наукові основи раціонального природокористування. Правові засади природокористування. Екологічні кризи та катастрофи антропогенного походження. Чорнобильська аварія. Сучасна екологічна ситуація в Україні. Глобальна екологічна криза та наука. Наукова та суспільна діяльність Римського клубу. А.Печчеї про шляхи вирішення глобальних проблем. Інвайронменталізм. Реформістський екологічний рух як сучасна трансформація концептуальних засад першої хвилі екологічної мобілізації, що відбулась завдяки значному розширенню проблемного спектру, залученню зацікавлених груп та урізноманітненню засобів суспільного впливу. Біореіоналізм як напрям радикального екологізму. Біореіоналізм як сукупність філософських поглядів, де провідними є ідеї повернення до землі, перехід до екологічно прийнятних технологій, соціального анархізму та фемінізму. Розвиток тенденцій глобальної екологічної політики та політики розвитку. Глобальний соціальний контекст як багатомірний антропогенний універсалізм, що виник і еволюціонує як інтегральний продукт складних інтеракцій між національними державами, супернаціональними організаціями, транснаціональними корпораціями. Екологія та політика в контексті екологічної політики. Проблеми суспільної моралі. Стратегічні пріоритети політики збалансованого розвитку.

Тема 11. Місце екологічних проблем серед глобальних проблем людства.

Поняття та визначення глобальних проблем. Класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми людства. К.Лоренц про глобальні проблеми людства. Вплив глобалізації на процес формування еко - майбутнього. Екологічний тероризм. Біосферне мислення і його роль у вирішенні глобальних проблем. Діяльність Римського клубу, його роль у усвідомленні глобальних проблем сучасності. Вступ сучасної техногенної цивілізації в епоху планетарної кризи. Протистояння екологічній катастрофі як головна задача людства в XXI столітті.

Обрання нового курсу еколого-економічного розвитку з опорою на екологічний імператив. Трансформування світу в контексті культурної революції. Духовні цінності в стратегії розвитку сучасної цивілізації. Вихід людства на нову екологічну філософію (нову натурфілософію). Етапи розвитку міжнародного екологічного руху. Екологічна політика: співробітництво і боротьба. Національний шлях до еколого-збалансованого розвитку. Концептуальні засади сучасного екологізму. Міжнародні екологічні організації та програми. Міжнародні конференції ООН (Стокгольм, Ріо-де-Жанейро, Йоханесбург). Стратегія екорозвитку суспільства. Екологічна діяльність політичних партій. Екологічне інформаційне забезпечення. Міжнародне співробітництво України в галузі охорони довкілля. Національний шлях до еколого-збалансованого розвитку.

Тема 12. Духовне відродження і моральне очищення як основні фактори гармонізації людини з природою та виходу людства з екологічної кризи.

Актуальність духовного відродження загальнолюдських цінностей. Через моральне очищення — до гармонізації людини з навколишнім середовищем. Занепад природи і людини. Морально-естетичний світогляд — опора на реальні цінності культури. Актуальність питань екологічної культури та освіти на сучасному етапі. Загострення глобальної кризи цивілізації у зв'язку з падінням моральності і духовності людини. Глобальна конверсія свідомості людства як основна задача екологічної філософії, відведення людства від примату матеріальних цінностей до екологічних пріоритетів. Завдання формування нової науково-філософської моральності (домінування екологічних цінностей над принципом споживання). Формування екологічного світогляду (тобто перебудови людської психіки) через формування життєвої парадигми, зміни мислення, реформування старих і становлення нових духовних інститутів суспільства, культурної революції в людських якостях. Зміна ідеології як важливий процес, необхідний для виживання цивілізації.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	У тому числі				
лекції		практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1 Людина і природа: філософсько-екологічний вимір.						
Тема 1. Основні методологічні аспекти екологічної філософії та екогуманізму.	10	2	2			7
Тема 2. Взаємодія суспільства та природи в їхньому історичному розвитку.	10	2	2			7
Тема 3. Природа як об'єкт пізнання. Відношення „Людина – природа” та його форми.	11	2	2			7
Тема 4. Проблема майбутнього системи «суспільство-природа» в теоріях суспільного розвитку.	10	1	2			7

Тема 5. Природа як цінність. Етичні засади ставлення людини до природи.	9	2	2			5
Тема 6. Філософсько-світоглядні аспекти екологічної свідомості, виховання і культури.	8	1	2			5
<i>Модульна контрольна робота</i>	2					
<i>Разом за модуль</i>	60	10	12			38
Модуль 2. Історико-філософські концепції сприйняття людиною природи та проблема вирішення екологічних проблем на сучасному етапі						
Тема 7. Концепція ноосфери та її сучасний розвиток.	10	2	2			6
Тема 8. Антропоцентризм і біоцентризм.	12	2	4			6
Тема 9. Екоцентризм, натуралізм і етика живого.	10	2	2			6
Тема 10. Екологічна криза та шляхи її подолання.	10	2	2			6
Тема 11. Місце екологічних проблем серед глобальних проблем людства.	9	1	2			6
Тема 12. Духовне відродження і моральне очищення як основні фактори гармонізації людини з природою та виходу людства з екологічної кризи.	9	1	2			6
<i>Модульна контрольна робота</i>	2	10	14			36
<i>Разом за модуль</i>	60					
<i>Разом</i>	120	20	26			74

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	У тому числі					
	Усього	лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1 Людина і природа: філософсько-екологічний вимір.						
Тема 1. Основні методологічні аспекти екологічної філософії та екогуманізму.	9	1				8
Тема 2. Взаємодія суспільства та природи в їхньому історичному розвитку.	9	1				8
Тема 3. Природа як об'єкт пізнання. Відношення „Людина – природа” та його форми.	9	1				8

Тема 4. Проблема майбутнього системи «суспільство-природа» в теоріях суспільного розвитку.	9	1				8
Тема 5. Природа як цінність. Етичні засади ставлення людини до природи.	9	1				8
Тема 6. Філософсько-світоглядні аспекти екологічної свідомості, виховання і культури.	9	1				8
<i>Модульна контрольна робота</i>	2					
<i>Разом за модуль</i>	54	6				48
Модуль 2. Історико-філософські концепції сприйняття людиною природи та проблема вирішення екологічних проблем на сучасному етапі						
Тема 7. Концепція ноосфери та її сучасний розвиток.	12	2				10
Тема 8. Антропоцентризм і біоцентризм.	11	1				10
Тема 9. Екоцентризм, натуралізм і етика живого.	11	1				10
Тема 10. Екологічна криза та шляхи її подолання.	11	1				10
Тема 11. Місце екологічних проблем серед глобальних проблем людства.	10	1				9
Тема 12. Духовне відродження і моральне очищення як основні фактори гармонізації людини з природою та виходу людства з екологічної кризи.	11	2				9
<i>Модульна контрольна робота</i>						
<i>Разом за модуль</i>	66	8				58
<i>Разом</i>	120	14				106

6.3. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Основні методологічні аспекти екологічної філософії та екогуманізму.	2	
2	Взаємодія суспільства та природи в їхньому історичному розвитку.	2	
3	Природа як об'єкт пізнання. Відношення „Людина – природа” та його форми.	2	
4	Проблема майбутнього системи «суспільство-природа» в теоріях суспільного розвитку.	2	
5	Природа як цінність. Етичні засади ставлення людини до природи.	2	
6	Філософсько-світоглядні аспекти екологічної свідомості, виховання і культури.	2	

7	Концепція ноосфери та її сучасний розвиток.	2	
8	Антропоцентризм і біоцентризм.	4	
9	Екоцентризм, натуралізм і етика живого.	2	
10	Екологічна криза та шляхи її подолання.	2	
11	Місце екологічних проблем серед глобальних проблем людства.	2	
12	Духовне відродження і моральне очищення як основні фактори гармонізації людини з природою та виходу людства з екологічної кризи.	2	
	Разом	26	

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Основні методологічні аспекти екологічної філософії та екогуманізму.	7	8
2	Взаємодія суспільства та природи в їхньому історичному розвитку.	7	8
3	Природа як об'єкт пізнання. Відношення „Людина – природа” та його форми.	7	8
4	Проблема майбутнього системи «суспільство-природа» в теоріях суспільного розвитку.	7	8
5	Природа як цінність. Етичні засади ставлення людини до природи	5	8
6	Філософсько-світоглядні аспекти екологічної свідомості, виховання і культури	5	8
7	Концепція ноосфери та її сучасний розвиток	6	10
8	Антропоцентризм і біоцентризм.	6	10
9	Екоцентризм, натуралізм і етика живого.	6	10
10	Екологічна криза та шляхи її подолання	6	10
11	Місце екологічних проблем серед глобальних проблем людства.	6	9
12	Духовне відродження і моральне очищення як основні фактори гармонізації людини з природою та виходу людства з екологічної кризи.	6	9
	Разом	74	106

Самостійна робота є основним способом засвоєння здобувачем навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Час, відведений для самостійної роботи здобувача, становить 74 години і в навчальну та індивідуальну роботу викладача не обліковується.

Самостійна робота здобувача забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, першоджерелами, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-методичним матеріалом, зокрема розміщеними на сайті системи електронного навчання Moodle тощо.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби – комп'ютер, мультимедійний проектор.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Булатов М.А. Немецкая классическая философия. В 2-х частях. Часть 11. Гегель. Фейербах. – К.: Стило, 2006. – С.251 – 275.
2. Булатов М.А. Немецкая классическая философия. Часть 1. Кант. Фихте. Шелинг. С. 43-54, 284 -302.
3. Василь Лисий. Гегель та проблема розуміння діалектики як синтезу теоретичного і практичного // Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки. 2003. Вип..5. – С. 9 -16, 122-126.
4. Гегель. Энциклопедия философских наук. Т.2. Философия природы. – М.: Мысль, 1975. – С. 7 -23.
5. Гор А. Земля у рівновазі. Екологія і людський дух. К.6 Інтелсфера, 2001. – С.26
6. Гречко Т.К., Лісовський С.А. , Романюк С.А. , Руденко Л.Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: [навч. Посіб]/ Т.К.Гречко, С.А. Лісовський, С.А. Романюк, Л.Г. Руденко. – Херсон: Грінь Д.С., 2015. – 264 с
7. Дронова О.Л. Екологічна безпека. Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні. / Інститут географії НАН України/. К.»Академперіодика»,2011 – 270с.
8. Кляйн Наомі Змінюється все. Капіталізм проти клімату / Пер. з англійської Дмитра Кожедуба. – К.: Наш Формат, 2016. – 480с.
9. Людмила Рижак. Філософія як рефлексія духу. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 640с.
10. Марушевський Г.Б. Етика Збалансованого розвитку: Монографія. – Центр екологічної освіти та інформації, 2008. – 440с.
11. Причепій Е.М., Черній А.М. Філософія: Підручник. – К. Академвидав, 2008. – С. 9-12
12. Семенюк Е.П. Екологізація суспільства: соціальна роль та моделювання [Текст] : моногр. / Е.П. Семенюк, Т.В.Олянишен, В.М. Сеньківський, О.В. Мельников, Я.В. Котляревський ; МОН молоді спорту України. Нац. Лісотех. Ун-т України – Львів: Укр. Акдем друкарства, 2012. – 460 с.
13. Семенюк Е.П. Програма і плани семінарських занять з курсу « Філософські засади сталого розвитку. Львів ЛНУ -2000
14. Феномен соціоприродних систем. Світоглядно-методичні нариси. Монографія. – К. 6, 2009. – 284 с.
15. Філософський енциклопедичний словник. К.: Абрис, 2002. С.410, 569- 570.

Допоміжна література

1. Глобальные проблемы современности. – М.. Мисль, 1981.
2. Голубець М.А. Середовищезнавство (інвайронментологія). – Львів: Компанія „Манускрипт”, 2010. – 176 с.
3. Марушевський Г.Б. Етика збалансованого розвитку: монографія. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2008. – 440 с.
4. Наукові основи сталого розвитку України // Вісник Національної Академії наук України. – 1998. - № 7 – 8. – С. 3-7
5. Печчеи А. Человеческие качества / Пер. с англ.). – изд.2 – М.: Прогресс,1985.
6. Програма дій. Порядок денний на ХХІ ст. (Agenda 21). – К.: Інтелсфера, 2000. –

360 с.

7. Рижак Л. Філософія як рефлексія духу: навч. посіб. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 640 с.
8. Руденко Л.Г. Тенденції взаємодії суспільства і природи та їх прояв на теренах України у ХХст. // Український географічний журнал. – 2008. - №1. – С.6-14.
9. Семенюк Е.П. Екологічна Конституція Землі: надія на завтрашній день планети [Текст] / Е.П.Семенюк // Філософські пошуки. – 2010. – Вип. XXX11. Філософія і наука за умов формування інформаційного суспільства. – С.20 -28.
10. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. – Львів: Кальварія, 2005.- 380с.
11. Ю. Н. Харарі Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. – Харків: Вид-во «КСД». – 2016. – 544 с.
12. Юрченко Л.Ш. Екологічна культура в контексті екологічної безпеки: Монографія. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2008. – 296с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html> – сайт кафедри філософії та методології науки КНУ ім. Т. Шевченка.
2. <http://www.filosof.com.ua/> – сайт Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України.
3. <http://sofy.kiev.ua> – сайт благодійної організації Центр практичної філософії. М. Київ.
4. Цілі сталого розвитку 2016-2030. United Nations Ukraine. [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
5. Всесвітня Хартія природи ООН; Міжнародний документ від 01.01.1982 Електронний ресурс [Режим доступу] <http://zakon2.Rada.Gov.Ua/lawsshow/995453>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис, Прізвище ініціали)